

- ב) בקופה שאינה בדוקה מתחילה הכל מודים לטמא, ומחלוקת האמוראים היא בקופה בדוקה; האם יש לחוש שמא עם סילוק ידו לבדוק – נפל לתוכה השרץ, אם לאו.
- ג) בקופה שאינה מכוסה דברי הכל טמא. והמחלוקת אמורה בקופה שתשמישה על ידי כיסוי; האם יש לחוש שמא כשגילה להשתמש בה בעוד הטהרות בתוכה, נפל השרץ, אם לאו.
- ד) בקופה במקומה דברי הכל טמא, והמחלוקת אמורה כשטלטלה לזוית אחרת בבית ושם נמצא השרץ; האם מחזיקים טומאה ממקום למקום לטמא מספק, אם לאו.
- א. לדעת הרמב"ן והר"ן, רבי יוחנן מטמא ודאי [מלבד באופן של החזקה ממקום למקום שאינו מטמא אלא לתלות, כמבואר בגמרא. ויתכן שאף בבדוקה או מכוסה לא אמר הרמב"ן לשרוף, וכמו שהכריח הרשב"א]. ולדעת הרשב"א והריטב"א (וכן סתם בליקוטי הלכות), לא אמר רבי יוחנן אלא לתלות התרומה ולא לשרפה, ואפילו בקופה שאינה בדוקה.
- ב. התוס' (ב. ד"ה מעת) פרשו שכל האמור כאן מדבר בקדשים, אבל לחולין הכל טהור, ואפילו ברשות היחיד מטהר חזקיה (תד"ה כי פליגי) – שמעמידים הטהרות על חזקתן כיון שהקופה בדוקה או מכוסה וכו'.
- ומבואר בתוס' שלפי חזקיה, מי שראה אדם חי ולערב נגע בו ולבוקר מצאו מת אפילו ברשות היחיד טהור כי מעמידים אותו על חזקת חי. ואולם בתורא"ש מבואר שברשות היחיד טמא, ודוקא בקופה טיהר חזקיה בצירוף הסברא שאילו היה שם שרץ היה רואהו.
- ג. להלכה כתב הרמב"ם (שאר אבות הטומאות יז, ב) שבכל האופנים טמא מספק, אפילו קופה בדוקה ומכוסה ואפילו ממקום למקום, כרבי יוחנן. (וכתב בספר לקוטי הלכות שלפי לשון אחרונה אפילו חזקיה מודה שבאותו מקום טמא, גם במכוסה ובדוקה).
- ואולם ברמב"ן ובר"ן מבואר שלפי לשון אחרונה אין לטמא בבדוקה, שיש להעמיד הטהרות על חזקתן.

- ב. המדלה מים כמה פעמים בזה אחר זה בדלי, ונמצא באחת הפעמים שרץ מת – הוא טמא וכולם טהורים. ואמר ריש לקיש משום רבי ינאי: לא שנו אלא כשאין לדלי אוגנים אבל יש לו אוגנים כולם טמאים, שמא היה השרץ מקודם ונתעכב באוגנים.
- לפרוש התוס' (ב.), מדובר במים שנעשים על טהרת הקודש כגון לצורך מנחות או להדחת בשר קדשים, אבל חולין טהורים.

דף ד

- ה. מה דין ספק טומאה לענין ההלכות דלהלן? –
- א. האם הולכים בו אחר המצב שבשעת המציאה, להקל ולהחמיר?
- ב. האם מחזיקים טומאה ממקום למקום?
- ג. מה דינו בדבר שאין בו דעת לישאל? מה דינו בטומאה דרבנן?
- ד. מה דינו במאכל שנמצא שלא במקום שהונח, באופן שאם נפל מעצמו ודאי נגע בטומאה, האם תולים להקל שמא אדם טהור נכנס ונטלו?

- א. כל הטומאות כשעת מציאתן, בין להחמיר בין להקל.
 להחמיר כיצד? נגע באחד בלילה ואינו יודע אם חי אם מת, ולמחר השכים ומצאו מת [באותו מקום] – רבי מאיר מטהר (ברשות הרבים. תוספתא טהרות ו, מובא בתוס' ועוד) וחכמים מטמאים [מלבד אם ראהו חי מבערב (תוספתא) באותו מקום (ריטב"א. וכן כיוונו המק"ח תסז והרש"ש)], שכל הטומאות כשעת מציאתן. ומבואר בגמרא שמתמאים מודאי ואם נגע בתרומה – נשרפת.
- א. פרוש התוס' (כאן ולעיל ב. ד"ה מעת; כתובות עו.): דוקא לקדשים מטמאים [ואפילו לשרוף], אבל לחולין טהור ברשות הרבים, שדין זה לילך אחר שעת המציאה אינו מדאורייתא, ומה שהולכים בו אף להקל – זהו משום שמעמידים הטהרות על חזקת טהרתן.
- ויש אומרים בדעת הרמב"ם (אבות הטומאות יח, יד) שאף לחולין טמא למפרע (עפ"י חכם צבי ג; אג"מ יו"ד ח"ג קנט, א). אך גם אם ננקוט כן, חומרא דרבנן היא ולא מדאורייתא (עפ"י נודע ביהודה קמא אה"ע לא. אך ע' בשו"ת משיב דבר ח"ד עו).
- ב. מבואר בתוספתא (טהרות ו) שרבי מאיר מטהר ברשות הרבים, אבל ברשות היחיד טמא (וכ"ה בתוס' ועוד). ויש מי שכתב שאף ברשות היחיד סובר רבי מאיר שאין מחזיקים טומאה מספק (עפ"י תורי"ד).
- להקל כיצד? מחט (שמכיר בה שנטמאת (רש"י). ואף בסתמא דין הכלים שנמצאו כטמאים. תורי"ד) שנמצאת (על הטהרות) והיא מלאה חלודה או שבורה – טהורה, שמחזיקים אותה כפי מצבה הנוכחי ואין אומרים שלימה היתה כשנפלה על הטהרות ואח"כ ארע בה שינוי, שכל הטומאות כשעת מציאתן. וכן מצא שרץ שרוף או מטלית מהוהה על גבי זיתים – טהור, שאנו אומרים במצב זה נפלו על הפירות.
- משמע מפשט הגמרא ומפרש"י (נד"ה מכדי) שבכגון זה בדבר שיש בו דעת לישאל – ברשות היחיד ספקו טמא ואין אומרים כשעת מציאתו לטהר. (וצ"ב במש"כ בספר לקוטי הלכות שאין נפקותא בין רה"ר לרה"י כי 'כשעת מציאתן' מחזיקין להו כודאי, ומלשון זו נראה שאף בדבר שיש בו דעת לישאל, ואולם מרש"י אין נראה כן).
- ב. כמוזכר לעיל, לפי אפשרות אחת פרוש בגמרא את מחלוקת רבי יוחנן וחזקיה האם מחזיקים טומאה ממקום למקום (לקדשים. תוס') אם לאו, כגון שמצא שרץ בקופה שהיו בה מקודם טהרות והיא עתה במקום אחר. וכן הדין במי שנגע באדם בערב ולמחר מצאו מת במקום אחר ויש ספק אם היה מת מאתמול והזיווהו, או מת לאחר מכן.
- ופרוש בגמרא שאפילו רבי יוחנן לא אמר להחזיק טומאת ודאי אלא ספק, לתלות ולא לשרוף.
- א. אפילו ברשות היחיד אין מחזיקים טומאה ממקום למקום לחזקיה [ולרבי יוחנן – אין להחזיק טומאה ודאית], גם בדבר שיש בו דעת לישאל (עפ"י רש"י ד: ד"ה ספק נגע; תוס' ד. ד"ה ככר).
- ב. באשה הטמאה מעת לעת למפרע אין חילוק מקומות, כי בכל מקום שהיא טומאתה עמה (תוס' ב. ועוד). יש מי שכתב לפרש, מפני שהריעותא אינה באה מבחוץ אלא מגוף הדבר, הלכך אין הבדל בשינוי מקומות (עפ"י מקור חיים תסז סקי"א. ויש מסבירים שבאדם חי אין שייך שינוי מקום. עפ"י קה"י. וע"ע שער"י). וי"א שבטומאת גדה לעולם אין שייך רשות הרבים שמקור הטומאה בסתר (עפ"י תוס' סוטה כת. וע' מנחת חינוך שסה, ד).
- ג. הלכה כרבי יוחנן, כנ"ל. וגם לדבריו אין זה אלא משום חומרא דקדשים ולא מדאורייתא (עפ"י תוס'; תרומת הדשן שלג).
- ד. יש אומרים שמכלי לכלי אין מחזיקים טומאה אפילו לרבי יוחנן (עראב"ד הל' שאר אות הטומאות יז, א).

ג. ספק טומאה בדבר שאין בו דעת לישאל בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד – טהור (שספק טומאה ברשות היחיד טמא משום שלמדנו מסוטה, וזה אינו דומה לסוטה (רש"י). ובגמרא בסוטה (כט) הביאו דרשה נוספת, לומר שהכל תלוי בדעת נוגע ולא בדעת מגיע). כגון בספק מחט שבורה ומטלית מהוהה הנ"ל (רש"י), וכגון במקרה דלהלן.

ספק טומאה דרבנן; יש אומרים על פי משמעות הגמרא שטהור אפילו ברשות היחיד (כן כתב בלקוטי הלכות. וזה רק לפרש"י כפי שדייקו בתוס', וכ"פ הרשב"א, שאפילו יש בו דעת לישאל טהור בטומאה דרבנן [אלא שהגבילו זאת דוקא בכגון בגדי פרושים לאוכלי תרומה שנחשבים כטמאים ממעלה דרבנן, אבל בכגדי עם הארץ אין להקל שהרי שורפים על מגעם את התרומה], אך לפרוש התוס' והריטב"א אין ראייה מהגמרא. וגם לפרש"י היה מקום לדון שדוקא בככר הקלו משום שאין להחזיק טומאה ממקום למקום, אך הרשב"א כתב שלמסקנא אין שייכת כאן סברא זו.

וע' במשנה טהרות ד, ט ובר"ש שטומאת משקין לטמא אחרים שהיא מדרבנן ספקה (טהור). יש מי שכתב לחלק שאם יש לטומאה עיקר מהתורה, מחמירים בספק טומאה ברשות היחיד (עפ"י זכר יצחק ח"ב כו).

ד. ככר הנתון על גבי דף משופע (רבי אלעזר), וטומאה מונחת תחתיו, ולאחר זמן נמצא הככר למטה, באופן שאם נפל ונתגלגל אי אפשר שלא נגע בטומאה – טהור, שאני אומר אדם טהור נכנס לשם ונטלה והניחה, עד שיאמר ברי לי שלא נכנס שם אדם. וטעם הדבר, מפני שאין להחזיק בנפילה ממקום אחר אלא תולים בהנחת אדם בר דעת. ואפילו ברשות היחיד טהור, כדין דבר שאין בו דעת לישאל. ואבעית אימא לכך טהור, כי מדובר בטומאה קלה דרבנן.

א. האפשרות השניה באה לומר שגם אם נסבור שאין לתלות באדם טהור לפי שהנפילה קרובה לודאי, אעפ"כ טהור בטומאה דרבנן [אבל בטומאה דאורייתא – טמא].

ומדברי רש"י יש לדקדק שה'אבעית אימא' בא להוסיף שאפילו בדבר שיש בו דעת לישאל טהור בטומאה דרבנן אף ברה"י (תד"ה ואיבעית).

ב. יש סוברים שבכגון זה בכלים גזרו חכמים לטמאותם, ורק באכלים לא גזרו [אם משום שאין להם טהרה במקוה, או מטעמים אחרים. עתוס' רמב"ן ועוד]. ויש אומרים שבעלמא אפילו באכלים יש לחוש, ורק כאן אנו תולים שאדם טהור הסירה בכוונה כדי שלא תיפול ותיטמא (תוס' בתירוץ ראשון, וכמה ראשונים דחו סברא זו). ויש מי שהעמיד בבית חבר שכל בני הבית בחזקת טהרה, ואין חוששים לאדם מבחוץ שבא ונטלה.

דפ"ד – ה

ו. האם הנשים דלהלן מטמאות למפרע בראיית דם או כתם?

א. אשה שיש לה וסת.

ב. נשים המסולקות מדמים; בתולה שלא ראתה דם, מעוברת, מניקה וזקנה.

א. לדברי רבי דוסא, אשה שיש לה וסת וראתה דם – דיה שעתה. וחכמים חולקים. למסקנא פרשו מחלוקתם כשראתה בשעת וסתה, אבל שלא בשעת וסתה מודה רבי דוסא שמתמאה למפרע (לדברי הלל ולחכמים דמתניתין). והעמידו סתם משנתנו כרבי דוסא.